

İfadə azadlığı üzrə birgə bəyannamə

Azərbaycan mediasının, vətəndaş cəmiyyətinin, elmi dairələrin nümayəndələri və digər tərəfdaşlar

Ölkədə ifadə, informasiya və media azadlığının hazırkı durumunu müzakirə etmək üçün Beynəlxalq Mediaya Dəstək (IMS), IREX Azərbaycan, Reportyorların Azadlıq və Təhlükəsizlik İnstitutu və Media Hüquqları İnstitutunun dəstəyi ilə 2 may 2013-cü il tarixində *bir araya gələrək*,

İfadə azadlığının həm müstəqil bir hüquq, həm digər hüquqların təminatı üçün bir vasitə, həmçinin də inkişaf sahəsində məqsədlərin irəli sürülməsi və demokratiyanın mühüm bir elementi kimi əhəmiyyətini bir daha *vurğulayaraq*,

Azərbaycan Konstitusiyasının 47-ci (fikir və söz azadlığı), 49-cu (sərbəst toplaşma azadlığı), 50-ci (məlumat azadlığı) və 58-ci (birləşmək hüququ) maddələri ilə insan hüquqları və fundamental azadlıqlarının qorunduğunu *vurğulayaraq*,

Azərbaycanın BMT, Avropa Şurası və ATƏT-ə üzvlüyü, habelə insan haqları sahəsində mühüm beynəlxalq və regional müqavilələrə qoşulması çərçivəsində üzərinə ifadə və informasiya azadlıqlarını qorumaq və bu hüquqlara hörmətlə yanaşmaq öhdəliyi götürdüyünü *xatırladaraq*,

Media azadlığının seçki və seçkiqabağı dövrdə xüsusilə əhəmiyyətli olduğunu, həmçinin senzura, təhdid, həbs və tənqidi səsləri susdurmağın digər metodlarının azad seçki ilə qətiyyənlə bir araya sığmadığını bir daha *bəyan edərək*,

İfadə azadlığına qarşı törədilmiş qətl, ölüm təhdidi, intim xarakterli şantaj, adam oğurluğu, əsassız həbs, azadlıqdan məhrum etmə, kobud rəftar, təqib, hədə-qorxu, deportasiya, avadanlığın və ya əmlakın zədələnməsi və müsadirəsi də daxil olmaqla zorakılıq və digər cinayət əməllərinin sayının ikiqat artmasından dərin narahatlığımızı bir daha *ifadə edərək*,

İfadə azadlığını həyata keçirən şəxslərə- jurnalistlərə, bloggerlərə, vətəndaş jurnalistlərinə, internet fəallarına, digər media nümayəndələrinə və hüquq müdafiəçilərinə qarşı zorakılığın və digər cinayət əməllərinin tək-cərdi şəxslərə qarşı deyil, ümumiyyətlə məlumat almaq və paylaşmaq hüququna qarşı törədildiyini *qeyd edərək*,

Hakim maraqların dairəsinə daxil olan məsələlərə toxunan jurnalistləri və tənqidi səsləri susdurmaq məqsədilə törədilmiş qətlərə, fiziki və mənəvi təzyiqlərə görə heç kəsin cəzalandırılmadığı cəzasızlıq mühitini *qətiyyətlə pisləyərək*,

İfadə azadlığına qarşı cinayətləri, qanunvericiliyə repressiv dəyişikliklərin edilməsini, tənqidi səslərin təqibi və həbsini, jurnalistlərə qarşı cinayətlərə görə cəzasızlığı, bu əməllərin qarşısının alınması üçün heç bir siyasi iradənin göstərilməməsini, o cümlədən ifadə azadlığına mənfi təsir göstərən amilləri *kəskin şəkildə qınayaraq*,

Cəzasızlıq mühitinin aradan qaldırılması və qanunun aliliyinə hörmətlə yanaşılmasını təmin etmək üçün ifadə azadlığına qarşı cinayətlərin qısa bir zamanda, obyektiv və effektiv şəkildə araşdırılmasının və cavabdehlərin məsuliyyətə cəlb olunmasının vacib olduğunu *qeyd edərək*,

İfadə və informasiya azadlığı hüquqlarının həyata keçirilməsində internetin böyük potensiala malik olduğunu *dərk edərək*,

Bu məsələ ilə bağlılığı olan beynəlxalq sənədlərdən- İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədən, Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktdan, 1949-cu il Cenevrə Konvensiyaları və onların Əlavə Protokollarından, Bütün Şəxslərin Zorakı İtkin Düşmələrdən Müdafiəsi üzrə Beynəlxalq Konvensiyadan, BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1738 (2006) sayılı Qətnaməsindən, BMT İnsan Haqları Şurasının 12/16 sayılı Qətnaməsindən, Fikir və İfadə

Azadlığı üzrə 2007-ci il UNESCO Medellin Bəyannaməsindən və UNESCO-nun Jurnalist Təhlükəsizliyi və Cəzasızlıq Məsələsinə dair 2010-cu il tarixli Qərarından *məlumatlı olaraq*,

2 may 2013-cü il tarixində, Bakıda, aşağıdakı ifadə Azadlığı üzrə Birgə Bəyannaməni qəbul edir:

I. Media və Seçki

Yaxınlaşmaqda olan prezident seçkilərinin beynəlxalq standartlara uyğun olaraq azad və ədalətli hesab olunması üçün hökumət bərabər şərait yaratmalı, bütün namizədlərin və onların tərəfdarlarının birləşmə və ifadə azadlığı hüquqlarına hörmətlə yanaşmalı və bu hüquqları təmin etməlidir. Seçkilərin mediada ədalətli və peşəkarcasına işıqlandırılması üçün hökumət seçkiləri işıqlandıran jurnalistlərin bütün lazımı məlumatlarla tam, ədalətli və effektiv şəkildə təmin olunmasına şərait yaratmalı; jurnalistlərin şəxsi təhlükəsizliyini və onların təhlükəsiz mühitdə fəaliyyət göstərməsini təmin etməli; seçki zamanı seçkilərin mediada peşəkar işıqlandırılması prinsiplərini, jurnalistlərin hüquqlarını, seçki prosesini, təhlükəsizlik haqqında məlumatı, həmçinin insan haqları xüsusən də ifadə azadlığı haqqında beynəlxalq qanunvericilikdən qeydləri də özündə əks etdirən təlimat kitabçaları hazırlayıb yaymalıdır.

II. Jurnalistlərə Qarşı Zorakılıq

- A. Hökumət açıq etiraf etməlidir ki, jurnalistlər, xüsusilə də fəaliyyətləri ilə bağlı olaraq zorakılığa məruz qalırlar. Bu amil jurnalistlərə qarşı hücumların, ölüm və şantaj faktlarının araşdırılmasında həmişə ən başdan nəzərə alınmalıdır.
- B. Hökumət jurnalistləri qətlə yetirən və onlara fiziki təzyiq göstərən şəxslərə qarşı cəzasızlığın bütün formalarına son qoymalı, jurnalistlərə qarşı bütün cinayət işlərinin üstünün açılmasını və cavabdehlərin qanuna uyğun olaraq cəzalandırılmasını təmin etməlidir. Hökumət 2005-ci ilin martında qətlə yetirilmiş jurnalist Elmar Hüseynovun və 2011-ci ilin noyabrında qətlə yetirilmiş publisist-jurnalist Rafiq Tağının qətlərinin sifarişçilərini və icraçılarını həbs edərək məsuliyyətə cəlb etməlidir.
- C. Hökumət 2012-ci ilin martında tanınmış tənqidçi jurnalist Xədicə İsmayılovaya qarşı şantaj təxribatını həyata keçirmiş və onun şəxsi həyatına müdaxilə etmiş şəxsləri həbs edərək məsuliyyətə cəlb etməlidir.
- D. Hökumət jurnalistlərin hədə-qorxuya məruz qalması halları tam araşdırmalı və onlar üçün etibarlı müdafiə mexanizmləri yaratmalıdır. İfadə azadlığına qarşı törədilmiş cinayətlər birbaşa olaraq bütün fundamental hüquqlara qarşı cinayət əməli olduğu üçün, hökumət bu tip cinayətlərin xüsusilə ağır olduğunu həm qanunvericilikdə, həm də praktik tədbirlər vasitəsi ilə bildirməlidir.
- E. Hökumət beynəlxalq öhdəliklərinə müvafiq olaraq jurnalistlərin qorunması və ifadə azadlığının müdafiəsi məqsədi ilə bütün lazımı siyasi və hüquqi tədbirləri görməlidir.
- F. Dövlət jurnalistlərin azad və təhlükəsiz şəraitdə işləməsini və onların müdafiəsini təmin etmək məqsədi ilə effektiv siyasət hazırlamalı və həyata keçirməlidir.
- G. Dövlət məmurları ifadə azadlığı hüququndan istifadə etmələrinə cavab olaraq vətəndaşların hücumu məruz qalmasını birmənalı şəkildə pisləməli və bu cür hücumların artmasına rəvac verəcək çıxışlar etməkdən çəkinməlidir.
- H. Hökumət vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq yolu ilə dövlət rəsmiləri, xüsusilə hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşları üçün jurnalistin təhdidə məruz qaldığı halda buna necə cəld və effektiv reaksiyanın göstərilməsi və həmin jurnalisti sonrakı təhlükədən qorumaq üçün hansı tədbirlərin görülməsi ilə bağlı təlim keçməlidir.

III. Hökumətin Media Üzərində Nəzarət Mexanizmləri

- A. Hökumət müstəqil mediaya qarşı siyasi motivli məhkəmə iddialarının irəli sürülməsinə son qoymalıdır. Hökumət ifadə azadlığı hüququndan istifadə etdiklərinə görə həbs olunmuş və hazırda həbsdə olan bütün jurnalistləri, bloggerləri, hüquq müdafiəçilərini və siyasi fəalları dərhal azad etməlidir. Hökumət ifadə azadlığı hüququnu həyata keçirmələri ilə bağlı olaraq barələrində cinayət işi açılmış jurnalistlərə və hüquq müdafiəçilərinə qarşı irəli sürülmüş ittihamlara xitam verməlidir.
- B. Medianın hökumətin təbliğat aləti kimi deyil ictimai maraqlara xidmət edən müstəqil orqanlar kimi fəaliyyət göstərə bilməsi üçün hökumət ictimai mediaya siyasi təsir göstərməməlidir.
- C. Teleradio yayımçılarının lisenziyalaşdırılması və tənzimlənməsi üzərində birbaşa hökumət nəzarətinin olması, yəni bu proseslərin dövlət nəzarətində olan MTRŞ tərəfindən həyata keçirilməsi media azadlığına mənfi təsir göstərir. Hökumət televiziya və radio tezliklərinin sadə lisenziyalaşdırma proseduru əsasında şəffaf və ədalətli qaydada bölüşdürülməsini təmin etmək üçün teleradio yayımını tənzimləyən müstəqil qurum yaratmalıdır.
- D. Siyasi liderlər və partiyaların media qurumlarına sahib olması və onlara nəzarət etməsi yolverilməzdir, buna görə də hökumət media qurumlarına sahiblik strukturunda şəffaflığı təmin etməlidir.
- E. Hökumət ictimai teleradio yayımçısının fəaliyyətinin bu sahədə beynəlxalq standartlara uyğunluğunu və bu yayımçının cəmiyyətin bütün sektorları üçün balanslı, plüralistik və müxtəlifliyi əks etdirən proqramlar yayımlamasını təmin etməlidir.

IV. Mülki Diffamasiya və Cinayət Diffamasiyası

- A. Hökumət diffamasiyaya görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan müddəaları Cinayət Məcəlləsindən çıxarmalıdır.
- B. Dövlət rəsmiləri tənqidi qəzetlərin fəaliyyətinə mane olmaq məqsədi ilə diffamasiya ittihamından həddindən artıq istifadəyə son qoymalıdır.

V. İfadə azadlığı ilə bağlı qanunvericilik və bu sahədə dövlət siyasəti

- A. Hökumət informasiya azadlığı haqqında qanunvericiliyə "KİV-lərin və jurnalistlərin fəaliyyətini məhdudlaşdırmağı nəzərdə tutan" mürtece dəyişiklikləri dərhal ləğv etməlidir.
- B. Xarici teleradio yayımçıların milli tezliklərdə yayımlanmasını qadağan edən qərar ləğv olunmalıdır.
- C. Media haqqında qanunvericiliyə yenidən baxılmalı və beynəlxalq standartlara uyğunluğu təmin olunmalıdır.

VI. İqtisadi Təzyiqlər

- A. Media qurumlarına sahibliyin müəyyən şəxslərin əlində cəmlənməsi və reklam bazarına dövlət nəzarəti kimi iqtisadi təzyiqlər medianın ictimai maraqlara uyğun məzmun yayımlaması qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir, nəticədə maliyyə cəhətdən baha başa gələn məzmun müxtəlifliyini təmin etmək mümkün olmur. Hökumət bu səbəbdən media qurumlarına sahiblik strukturunda şəffaflığı təmin etməli və reklam bazarında vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün lazımi tədbirlər görməlidir, məsələn, hökumət tərəfindən maliyyələşdirilən reklamın media qurumları arasında ədalətli və şəffaf qaydada bölüşdürülməsini təmin edən müstəqil nəzarət orqanı yaradılmalıdır.
- B. Hökumət rəqəmsal yayıma keçiddən daha mövcud yayımçıların mənfəət qazanması riskinin qarşısını almalıdır, çünki bu yayım sektorunda müxtəliflik və çatımlılıq, həmçinin ictimai maraqlara xidmət edən media prinsiplərinə ziddir. Bu səbəbdən hökumət bu sahədə maksimum şəffaflığı və ədalətliyi təmin etməlidir.

VII. Onlayn İfadə Azadlığı

- A. Hökumət internetdə hakimiyyəti tənqid edən, etiraz aksiyaları təşkil edən və ya bu aksiyalara çağırış edən sosial media istifadəçilərinin hədəfə alınması praktikasına

son qoymalıdır.

- B. Hökumət onlayn ifadə azadlığı hüququndan istifadə etdiklərinə görə həbs olunmuş bütün jurnalistləri, bloggerləri və fəalları dərhal və qeyd-şərtsiz azadlığa buraxmalıdır.
- C. Hökumət Azərbaycanın beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirərək internetlə bağlı dövlət siyasətini beynəlxalq qanunlara və normalara uyğunlaşdırmalı və internetin ifadə azadlığı üçün azad və açıq platforma olaraq qalması təmin etməlidir.
- D. İnternet istifadəçilərinin hüquqlarını həyata keçirmələrinə hər hansı müdaxilə baş verərkən, hökumət bu müdaxilənin həqiqətən də legitim məqsəd daşdığını və beynəlxalq normalara uyğun olduğunu təmin etməlidir.
- E. Mətbuat Şurası onlayn medianın tənzimlənməsi məqsədi ilə yaradılmış Komissiyanı ləğv etməli və onlayn media qurumları üzərində nəzarəti ələ keçirmək cəhdlərinə son qoymalıdır.
- F. Hökumət onlayn televiziya və radioları lisenziyalaşdırmaq planlarından əl çəkməlidir.
- G. Hökumət internet istifadəçilərinin onlayn yazışmalarını izləmək məqsədi ilə heç onlayn nəzarətin tətbiq olunmadığını təmin etməlidir.
- H. Hökumət vətəndaşlar üçün alternativ informasiya mənbələri olan internet portallarına haker hücumlarının qarşısının alınması üçün bütün lazımı tədbirləri görməlidir.

VIII. İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyalarına Çatımlılıq

- A. Hökumət imkansız vətəndaşların internetdən istifadəsinə imkan verməyən internet tariflərini yenidən nəzərdən keçirməlidir.
- B. Hökumət icma əsaslı İKT mərkəzlərinə və internetə ictimai çıxışı təmin edən digər təşəbbüslərə daha çox dəstək vermək məqsədi ilə vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığı davam etdirməlidir.
- C. Hökumət imkansız, kənd yerlərində yaşayan və yaşlı əhəlinin internet biliklərinin artırılması məqsədi ilə təlim və maarifləndirmə işlərinin həyata keçirilməsi üçün vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığı davam etdirməlidir.

Bəyannaməni imzaladılar:

Xxxx

Bakı, 2 may 2013-cü il